

Földy Ferenc

A tanítók tanítója. In memoriam Ködöböcz József (1913-2003)

Nagyon nehéz szólni, amikor elhagy minket az, aki egy életen át hitet, reményt és szeretetet sugárzott felénk. Ködöböcz József több volt számunkra, mint tanár. Személyisége, emberi értékei példaként álltak és állnak előttünk ma is. Méltán nevezzük őt a „tanítók tanítójának”.

A Tisza jobb partján fekvő Vámosatyán született 1913. november 1-jén, földműves család második fiúgyermekéként. A faluban kitűnt egy évvel idősebb bátyjával, Pállal együtt. Szabó Ferenc tanító és Szabó Sándor segédlelkész – mindketten régi pataki diákok – szorgalmazták, hogy az eminens ifjak tanuljanak tovább Sárospatakon. A család számára a két fiú továbbtanulása nagy megterhelést jelentett volna, és a kor szellemének megfelelően a nagyobbikra várt a gazdálkodás folytatása, ezért került a kisebbik testvér a pataki iskolába. A családi döntést a híressé lett pataki diák meghálálta: kitűnő eredménnyel fejezte be gimnáziumi tanulmányait, a Kollégiumban elvégezte a Teológiai Akadémiát, majd Németországban, a Halle-Wittenbergi Egyetemen tanult, ahol falupedagógiai problémákkal foglalkozott. Ezt követően Szegeden a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán és a Horthy Miklós Tudományegyetem Apponyi Kollégiumában filozófia és pedagógia szakos diplomát szerzett. Hallgató korában vezetője volt az egyetemi és

főiskolai hallgatók Bethlen Gábor Körének.

Magas szinten megalapozott, tudományos felkészültséggel lett a Sárospataki Tanítóképző tanára 1942 szeptemberében. Szerénységére jellemző, ahogy gyémántoklevelének átvételekor vallott: „A tanítóképző iskola közössége, a tantestület és az ifjúság együtt nevelt tanítóképzős tanárrá. A tanulók hivatásuknak tekintették a jövő iskolai és iskolán kívüli tanítói munkát, s mindent megtettek annak érdekében, hogy minél jobban felkészüljenek rá. Rendkívül fegyelmezettek, szorgalmasak, önmagukkal szemben igényesek voltak. S engem ez az iskolaközösség, az ebben végzett együttes munka segített abban, hogy pataki tanítóképzős nevelővé váljak.” (*Hírlevél. A Kazinczy Ferenc Társaság tájékoztatója*, 35. szám, 2002)

Igazi nevelőként érdekelte kikerült tanítványainak sorsa, mindig örült, ha munkáikról, sikereikről hallott. Többszörösen hálás vagyok én is Tanár úrnak. Pataki képzős koromban félárva gyermekként éreztem atyai gondoskodását, később pedig gyakorló pedagógusi munkámat is figyelemmel kísérte. Ha szülőfalum környékén szakmai gyakorlaton lévő hallgatókhoz utazott, engem is meglátogatott. Ő szította erősre bennem a pedagógus pálya szeretetét, az ő példája

indíttatására választottam a pedagógia és pszichológia szakot. Egyetemi tanulmányaim alatt is élő volt a kapcsolatunk, ha szakmai tanácsra volt szükségem, Józsi bácsi mindig szívesen segített. A diploma megszerzése után meghívott, hogy legyek a pataki képző oktatója. Munkatársként is volt mit tanulnom tőle: közvetlen emberséget, nyíltságot, tudományos igényességet, az állandó önképzésre való készíttetést. Tanítványai közül többen lettünk tanítóképzős tanárok.

Nemcsak tanára, hanem huszonöt éven át igazgatóhelyettese volt a közép fokú, felsőfokúvá vált, majd főiskolai rangra emelkedett intézetnek. Vezetői tevékenységéhez korszerű kezdeményezések sora kapcsolódott. Az általa irányított gyermeklélektani kutatások, a gyakorlati képzés rendszerének fokozatos megújítása országosan ismertté tette nevét. Az iskolai gyakorlatot a tanítóképzés szerves részének tekintette, azt vallotta, hogy az elméleti oktatás és a gyakorlat csak együtt biztosíthatja a hallgatók tanítói hivatásra való felkészítését, pedagógiai képességeiknek fejlesztését.

Tartalmas, szép életét gazdagította tudományos kutatómunkája, amely már pataki diákévei és a pályakezdés időszakában elkezdődött. A kutatás iránti szeretetét talán első tanítója, Szabó Ferenc keltette fel benne, aki 1938-ban elkészítette szülőfalujuk *Vámosatya község monográfiáját*. A tehetséges diák segített neki, hiszen önszorgalomból megtanult gépelni, s az angol internátus írógépén ő gépelte le az anyagot. A kedvezőtlen történelmi és társadalmi helyzet – második világháború,

hadifogság, a pedagógiai-lélektani gondolkodás beszűkülése – megszakította a kezdeti lendületet. Tudományos tevékenységének kibontakozása az önálló sárospataki tanítóképzés századik évfordulójára készült Emlékkönyvben közölt írásával kezdődött. (*A sárospataki nevelőképzés története*, 1957). Ebben a tanulmányban arról tesz hitet, hogy „Sárospatak múltjában, jelenében van annyi érték, nevelőhatás, hogy alkalmas a nevelőképzés további munkájának végzésére.”(i.m. 23.o.) Következő, Dezső Lajosról készített munkája a Sárospataki Pedagógiai Füzetek önálló köteteként jelent meg. (*Dezső Lajos 1847-1904*, 1983). Ebben a huszonhétéves korában igazgatóvá kinevezett tudós pedagógus korszerű elveit, előremutató felfogását, elméleti és gyakorlati pedagógiai tevékenységét mélyrehatóan elemzi, s megállapítja, hogy Dezső Lajos a 19. század utolsó negyedének országosan elismert pedagógus-egyénisége volt. Később is a megkezdett úton haladva a pataki nevelőképzés múltjának feltárásán fáradozott. Munkásságával a múlt pozitív hagyományait hasznosíthatóvá tette a jelen számára. A sárospataki tanítóképzés történetéről írt műve (*Tanítóképzés Sárospatakon. A kollégiumi és középfokú képzés négy évszázada*, 1986) országosan ismertté tette iskoláját és nevét a magyar művelődéstörténetben. A pataki önálló tanítóképző megalapításának 140. évfordulójára jelent meg *Árvay József, a magyar népoktatásügy sárospataki apostola* (1997) című könyve. Ebben Árvay Józsefnek, a jeles pataki diáknak, az önálló tanítóképző első igazgatójának

az életét, eredményes pedagógiai munkásságát méltatja, ami „ösztönzést, bátorítást adhat magyar értékeink megbecsüléséhez, védelméhez, fejlesztéséhez, a nemzet, az egyház, az ember szolgálatához.”(i.m. 6.o.)

Ködöböcz tanár úr tanult a nagy elődöktől, értekeiknek megfelelően élt és dolgozott. Mint kutató elsősorban a sárospataki tanítóképzés feltárásával foglalkozott, de érdekelt Patak nagyjainak élete, munkásságuk Patakra gyakorolt hatása, a hely szellemének ereje. Monográfiát írt Finkey Ferencről, a kiváló jogtudósról (*Finkey Ferenc élete és munkássága*, 1995), Lorántffy Zsuzsannáról, a nagy patrónáról (*Lorántffy Zsuzsanna, „Sárospatak nagyasszonya”,* 2000). Sokan vallják, hogy Sárospatak hazánk egyik „igazi gyöngyszeme”. Ezek közé tartozott Tanár úr is. *Sárospatak a magyar művelődés történetében* (1991) című művében számba veszi a városban található tárgyi és szellemi emlékeket: a szép környezeti területek, a műemlék épületek, szobrok, irodalmi alkotások bemutatásával a sajátos pataki szellem megragadására törekszik. A könyv vallomás, amelyből kiérződik Patak iránti hűsége, rajongó szeretete. Környezetismereti órákon tanítják a több kiadást megélt *Lakóhelyünk, Sárospatak és körzete* (1998, 2000) című könyvét. Igen népszerű a *Volt egyszer egy osztály* (1996) címmel szerkesztett kiadványa is, amelyben az 1955-ben végzett tanítóképzős IV. A osztály tanulói emlékeznek diákeveikre, és mutatják be életútjukat. Ennek az osztálynak ő volt az osztályfőnöke, meghatóak a róla szóló méltatások.

Külön kell szólnunk az 1986-ban

megalakult Magyar Comenius Társaságban végzett áldozatos munkájáról, amelyben kezdettől fogva vezető szerepet vállalt: alelnöke, majd 1994-től haláláig elnöke volt. A Magyar Comenius Társaság fontos feladatának tekinti Comenius munkásságának feldolgozását, a magyar neveléstörténet kutatását. Bibliotheca Comeniana címmel könyvsorozatot indított, amelynek eddig kilenc kötete jelent meg. Ködöböcz József szerkesztette a sorozat jelentős részét: *Comenius és Magyarország* (1990), *Comenius és a magyar művelődés* (1994), *Comenius és a sárospataki iskola* (1997), *Comenius és a magyar iskola* (1999), *Művelődésünk múltjából* (1999), *Comenius és a hazai művelődés* (2002). Kiadás előtt áll az általa összeállított tizedik kötet is, amely Comenius élő pedagógiai örökségét mutatja be.

Mindezen túl széleskörű társadalmi, közéleti tevékenységet látott el: tagja volt a sárospataki városi tanácsnak, elnöke az idegenforgalmi bizottságnak, alelnöke a Pataki Diákok Sárospataki Baráti Körének. A Magyar Pedagógiai Társaság neveléstörténeti szakosztályának elnöke, a Comenius Társaság mellett a Kazinczy Ferenc Társaságnak is alapító tagja volt. Ezen túl több alapítvány kuratóriumának elnöki tisztjét töltötte be. Mindezeket csupa szívvel végezte, jellemző rá, hogy a *Ki kicsoda* 2002-es kiadásában hobbijaként tüntette fel a „közösségek segítségét, szolgálatát”. A Sárospataki Református Gyülekezet presbitereként és lapjának főszerkesztőjeként munkáját erős hittel és példamutató alázattal látta el.

Gazdag életét számos kitüntetéssel

elismerték. A város „Pro urbe”-díjjal (1978) és Sárospatak díszpolgárává választásával (1989) köszönte meg munkáját. Szakmai és tudományos munkájáért többször kapott Comenius emlékérmét (1958, 1970, 1989, 1992), 1984-ben Erdélyi János-díjjal és a Magyar Pedagógiai Társaság aranyérmével tüntették ki. Eötvös József emlékéremmel díjazták 1993-ban, „Pro Comitatu”-díjjal 1996-ban, és kiérdemelte a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét (1994) is. A Pataki Diákok Szövetsége 2001-ben „A PADISZ Tiszteletbeli Tagja” kitüntető címet adományozta részére. Mégis a legnagyobb ajándékot a

Gondviseléstől kapta. Hirtelen jött betegségét megbékéléssel fogadta, és úgy halt meg 2003. június 13-án, ahogy szeretett volna: megnyugodva, szenvedés nélkül, szerettei körében. Ezt személyesen tapasztalhattam, amikor a kórházban meglátogattam, és utolsó óraiban néhány szót váltottam vele. Hálás vagyok azért, hogy át tudtam adni tanítványainak, munkatársainak és a patakiaknak szeretetteljes köszöntését. Megható volt látni, milyen sugárzó boldogság töltötte el ekkor. Utolsó órájában is tanított, példája mutatja, milyen fényel megy el az, aki hittel és szeretettel teljes életet él.

